

Kloosterkerk

11 februari 2024 – laatste zondag van Epifanie – Lukas 18,1-8 – Thessalonicenzen 5,13b-21
ds. Rienk Lanooy

Deze dienst is ook (terug) te zien en te beluisteren via <https://youtu.be/ec7qkJKCx4?t=253>

Gebed om ontferming

We zouden soms wel
wat meer aandacht
willen geven
aan wat er in het leven
werkelijk toe doet
en toch...
als we er aan beginnen
vinden we het vaak lastig
om vol te houden.
Dan doen we toch weer
van alles tegelijk
zijn afgeleid
door alles
wat op ons afkomt.
We zijn bang
om iets te missen
en misschien
zijn we ook wel beducht
voor de duistere diepten
in onszelf.
O God,
vanuit onze onvastheid
bidden wij U:
Heer, ontferm U...

We zouden soms
die ander
wel nader
willen komen
maar
als we er aan beginnen
zien we ook
dat dat iets vraagt:
ware aandacht
doorzettingsvermogen
en voor we het weten
praten we
toch weer
over het weer
over onszelf
zijn we ongerust
dat we
niet gezien worden
in de schaduw
komen te staan.
O God,
vanuit onze onzekerheid
bidden wij U:
Heer, ontferm U...

We zouden soms
de wereld
beter willen doorgronden
en daarmee bedoelen we
misschien wel
allereerst onszelf:
hoe al die schoonheid
die wij
bedenken en creëren
hoe al die goedheid
waartoe mensen in staat zijn
gepaard gaat
met het onvoorstelbare lijden
van wie geschonden worden
door de oorlog
de leugen
de rechteloosheid
die het al zo lang volhouden
en zichzelf telkens weer
opnieuw uitvinden.
O God,
vanuit onze gespletenheid
bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Bij de lezing

Aus Greidanus van (voorheen) toneelgroep De Appel vertelde eens dat een van zijn levensmotto's is: 'Het niet kloppende inspireert'. Dat is misschien wel de kern van wat er gebeurt in de parabels die Jezus vertelt: het kan er flink schuren, het voelt er ongemakkelijk aan, gaat soms in tegen je gevoel van wat redelijk is, eerlijk is. Het vertrouwde raakt voor even uit balans. Dat gebeurt ook in de gelijkenis die zo klinkt. We vinden die bij Lukas. God wordt er vergeleken met een onrechtvaardige rechter. Maar u moet het zo zien: alleen wie uit zijn evenwicht raakt, kan de wereld vanuit een ander perspectief bekijken. Laten we met die gedachte het verhaal uit Lukas 18,1-8 horen, met daaraan voorafgaand woorden van Paulus.

Prek

Kunst trekt de werkelijkheid scheef. Tijdens twee concerten, afgelopen dagen hier in de Kloosterkerk bleek dat maar weer eens. Het draaide er om Bach en Escher. Twee kunstenaars die de werkelijkheid scheef trokken in de muziek en de grafische kunst. Beiden bouwden voort op vertrouwde patronen, maar ze bleven niet steken in het kopiëren van hun voorgangers, maar slaagden er in die vertrouwde patronen zo scheef te trekken dat ze daarmee nieuwe vergezichten openden.

Zo werkt ook het Bijbelse verhaal. De betekenis ervan ligt niet in het antwoord op de vraag of het echt gebeurd is of niet, maar of het ons iets laat zien wat we nog niet zagen. Of het iets met ons doet, of we er door worden geraakt, ja, misschien wel veranderd, voor even of voor het leven.

Daarom vertelt Jezus ook verhalen, en daarom is zijn eigen leven ook een verhaal geworden: niet opgetekend om weer te geven wat er is gebeurd, niet om de werkelijkheid te kopiëren. Dan zouden we het namelijk allemaal al wel weten. Het hele leven, de hele wereld leeft immers van een herhaling van zetten. We zongen er over: *Zie uw mensheid hier beneden, wat zij lijdt en duldt en draagt*. Het is altijd hetzelfde liedje, het is altijd hetzelfde verhaal. En wie weet zou je het evengoed van je eigen leven kunnen zeggen: dat het toch vaak ongeveer hetzelfde verhaal is, tot je eigen tevredenheid. Of tot je ergernis, omdat je jezelf altijd weer tegenkomt als je weer in je oude patroon vervalt. Of tot je verrassing: Je zegt iets en denkt: 'Het lijkt wel of ik mijn eigen vader/moeder hoor spreken'.

En nu is daar Jezus met een verhaal, dat onze werkelijkheid scheeftrekt. De clou ervan wordt in de eerste zin gelijk prijsgegeven. Het gaat over bidden, altijd maar bidden en over volhouden. Je zou er spontaan en vroom van in de houding schieten: handen samen, ogen dicht, en je wensenlijstje op tafel. Maar dan volgt dat verhaal waarin juist die (is het ook onze?) religieuze werkelijkheid wordt scheefgetrokken. Het gaat er immers niet heel vroom, maar nogal stevig aan toe.

En die stevigheid komt op conto van een vrouw. Een die niet met zich laat sollen, zich niet laat afschepen, maar doorzet om haar recht te halen. Haar houding doet me denken aan een gedicht waarvan ik afgelopen week een paar regels in de krant tegenkwam. Het is van Albert Verwey en de overlevering vertelt dat het tot de lievelingsgedichten van Joop den Uyl behoorde. Zijn naam, die van Den Uyl, is de afgelopen dagen vaak gevallen, bijna onvermijdelijk, natuurlijk, bij alle terugblikken op het leven van Dries van Agt. Vrienden waren zij niet, eerder tegenpolen, maar zij kleurden een politiek tijdperk met hun eigen stijl en charisma, en niet minder met hun vasthoudendheid om hun doelen te verwezenlijken.

En nu las ik dat gedicht van Verwey en ik moest onmiddellijk denken aan die vrouw over wie Jezus spreekt. In de nogal mannelijk gekleurde uitleggeschiedenis is dat verhaal 'het verhaal van de onrechtvaardige rechter' gaan heten, maar je zou het evengoed, zo niet met meer recht, 'het verhaal van de volhardende vrouw' kunnen noemen, van een alleenstaande vrouw, die haar man verloren heeft en nu in de sores zit, maar zich niet uit het veld laat slaan totdat haar recht wordt gedaan.

Verwey dicht¹:

Wie is zo sterk dat hij de chaos temt?
Wie kan het leed zien zonder schreiende ogen?

Niet wij:
maar juist daarom voelen wij ons voorbestemd
tot rustloos pogen.

Gij en wij saam, wij moeten doen,
niet overwijs, niet over-koen,
naar ons vermogen.

Wie waarlijk leeft, heeft in zijn hart
een onvernietigbare veer,
Een stille kracht, die iedere weerstand tart.

Noem ons haar naam: spreek uit en leer
wat sterker is dan ramp en smart.

Geen leer, geen naam: alleen de wil
sterker te zijn dan leed en tijd,
aanvaard uw taak, volvoer haar stil:
Heb lief en hoop en wees bereid.

¹ Albert Verwey, 'Gij en wij saam...'

Het complete gedicht is te vinden op <https://www.gedichten.nl/nedermap/poezie/poezie/180913.html>

Ja, misschien voelt u ook wel de verwantschap van deze woorden met die vrouw over wie Jezus spreekt. Haar *rustloos pogen, haar wil om sterker te zijn dan leed en tijd. Die onvernietigbare veer, een stille kracht*. En waarin zit 'm die kracht: nu ja, allereerst in het feit dat ze naar een rechter stapt om recht gedaan te worden. Ze doet dat vanuit een zwakke positie: haar man is dood, en we weten dat in Jezus' dagen dat niet alleen verdriet en rouw betekent, maar ook een enorme terugval in haar maatschappelijke positie. De bijbel spreekt altijd in één adem over vreemdeling, wees en weduwe en dat niet omdat iedereen dat doet, maar juist omdat niemand dat doet. Het zijn de mensen zonder macht, zonder recht, de mensen zonder stem.

Nu ja, helemaal zonder stem is deze vrouw niet. En daarin zit óók haar kracht: ook al komt haar dan misschien geen stem toe, ze verheft hem wel, haar stem. En zo gaat ze verhaal halen bij de rechter. Als luisteraar weten wij al bij wat voor type ze terecht komt. En dat belooft weinig goeds. Hij heeft geen ontzag voor God en heeft lak aan mensen en hun zorgen. Dat is in elk geval consistent. Bijbels gesproken kun je immers niet God liefhebben en je naaste niet zien staan. Maar waarom is hij zo? Is hij lui, is hij laks, is hij onverschillig? Misschien lijkt hij op die Amerikaanse rechter die onlangs opstapte. Ze zat een proces voor, maar vond het allemaal maar 'saai gedoe' en stuurde vijfhonderd appjes over het uiterlijk van de mensen in de rechtszaal en stak daarbij haar vooringenomenheid niet onder stoelen of banken.

Zij stapte op, maar in dit verhaal blijft de rechter zitten, niet van zins om maar iets te betekenen voor de vrouw. En hij houdt dat lang vol, maar toch niet zo lang als deze vrouw. Zij laat zich niet afschepen. En daarmee trekt zij de werkelijkheid scheef, want wij weten wel dat het niet zo moeilijk is om met iets beginnen. Je hebt een plan, je had begin januari een goed voornemen, zo gemaakt. Je denkt er misschien aan straks in de Veertigdagentijd iets te veranderen in je dagelijks patroon. Maar dan, dan komt het er op aan. Het gaat in onze tijd veel over onze passies. Je begint aan iets, omdat je er een passie voor hebt. Zonder lukt ook niet, maar – het is wel eens onderzocht – of iets echt gaat lukken, ligt er uiteindelijk niet aan of je genoeg passie voor iets hebt, maar of je kunt doorzetten, ook tegen de stroom in

Want de bewondering voor deze vrouw kan immers ook zomaar in het tegendeel omslaan. Er is door de tijd heen weliswaar veel ten goede veranderd in de maatschappelijke positie van wie weduwe is geworden, maar er is nog veel te winnen als het gaat om vrouwen die doorzetten, die opkomen voor hun recht, die zich niet laten wegzetten. Zij lopen niet zelden op tegen het frame: mannen tonen lef, vrouwen zeuren, mannen zijn ambitieus, vrouwen verwaarlozen hun gezin, gehaaide mannen dwingen bewondering af, assertieve vrouwen worden 'heks' genoemd. Niet toevallig noemt die rechter de vrouw 'lastig'. Een dwaze moeder is ze, een drammer, een blok aan zijn been, een irritante volhouder.

En juist zij staat model voor wat bidden is. Daarin trekt Jezus de werkelijkheid van het bidden scheef. Het vindt niet per se plaats in de kerk, het zijn niet alleen maar mooie woorden, het is zeker niet alleen maar vroom. Bidden hier is voortdurend aankloppen bij de Eeuwige, de hemel lastigvallen, ja, gek maken, blijven roepen, niks terugkrijgen en toch doorzetten, het is een doorgaande schreeuw om recht. Het is eerder een levenshouding dan een handeling, meer een staat van zijn, dan een religieus ritueel, het is rustloos pogen, kracht, die iedere weerstand tart, zegt Verwey

En als die onwillige rechter in het verhaal dan uiteindelijk overstag gaat, doet hij dat niet omdat hij inziet dat de vrouw het recht aan haar kant heeft, maar 'omdat ze me last bezorgt'. Hij is simpelweg bang dat ze hem in zijn gezicht slaat. Je zou denken: nu zal Jezus hem wel afserven, maar hij zegt over hem: *hoor wat hij zegt*. Dat moeten we dan wel goed verstaan: Het gaat Jezus hier niet om de intentie van de rechter, maar om de uitkomst voor deze vrouw. Als deze man haar uiteindelijk toch recht verschaft, hoeveel te meer zal de Eeuwige zelf dan niet instaan voor het recht van wie tot hem

roept? Hij zal hen onmiddellijk recht doen.

Dat is natuurlijk mooi, dat God luistert naar de mensen, de vreemdeling, de wees en de weduwe voorop. Maar de vraag is: geloven we dat zelf ook? Met die vraag eindigt dit verhaal. Is er bij ons een zweem van vertrouwen dat ons bidden de werkelijkheid scheef trekt? En dat we daarom ook blijven volhouden als die vrouw, en het recht, de vrede, de liefde, nu ja, al die dingen waarnaar de wereld zo intens verlangt, altijd maar weer in het centrum van de aandacht zetten en niet versagen? Dat we God aan zijn woord houden, niet om vervolgens achterover te leunen, maar dat we dan ook zelf bij dat woord blijven?

Doof de Geest niet uit, zegt Paulus in zijn brief aan de Thessalonicenzen, bid onophoudelijk, streef altijd naar het goede. Laat je voeden aan de tafel, oefen er in het ontvangen, leer te delen. Dat is een zaak van lange adem, vertelt de parabel, en van vertrouwde patronen die scheefgetrokken worden en daar je vertrouwen op richten. Want alleen wie uit zijn evenwicht raakt, kan de wereld vanuit een ander perspectief bekijken.

bronnen

Joseph A. Fitzmyer, *The Gospel According to Luke*, New York: Doubleday 1985

Gebeden, stil gebed en onze vader

Wij danken u dat in ons bidden gij het zelf zijt die in ons de woorden van hoop en verlangen naar een nieuwe wereld levend houdt want soms zijn wij moe zien we het niet meer goed komen of vinden we het wel best zo. Nu eens is er te veel van het goede en dan weer teveel van het kwade dat ons wegtrekt van elkaar en van U.	schoner, rechtvaardiger, mooier, gezonder maakt; voor een lange adem voor wie de vrede zoeken in een tijd van boosheid agressie, oorlog; voor een lange adem bij mantelzorgers voor wie de zorgen zo groot en hun wereld zo klein is geworden; voor een lange adem bij wie het gevoel hebben dat ze niet veel anders kunnen dan maar een beetje doormodderen met hun lijf en hun geest;	voor een lange adem in onze relaties vriendschappen juist als het nieuwe er af is en we stuiten op onze en andermans eigen-aardigheden; voor een lange adem in ons vertrouwen op U als de rouw ons in haar greep heeft en we noemen in het bijzonder...; voor een lange adem voor wie ziek zijn of voor wie de jaren gaan tellen en we noemen in het bijzonder... en hoor ons als wij in stilte bidden...
Daarom bidden wij u voor een lange adem bij wetenschappers en kunstenaars die op zoek zijn naar wat de wereld	voor een lange adem in de kerk soms zo onrustig op zoek naar hoe we daar het tij denken te moeten keren;	

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!